

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет №2

Кафедра соціальних та економічних дисциплін

**Методичні матеріали до семінарських занять
навчальної дисципліни «Професійна етика та комунікації в
обліку та аудиті»
*обов'язкових компонент освітньої програми
першого рівня вищої освіти***

071 облік і оподаткування

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 26.08.2021 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 2
Протокол від 25.08.2021 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 26.08.2021 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціальних та економічних дисциплін
(протокол від 25.08.2021 р. № 10).

Розробники:

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету №2 ХНУВС,
кандидат філософських наук, доцент **Грищенко Ніна Володимирівна**
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету №2 ХНУВС,
кандидат економічних наук, **Дядін Андрій Сергійович**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри теоретичної і практичної філософії філософського факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна, кандидат філософських наук, доцент **Салтанов Микола В'ячеславович**
2. доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету № 2 ХНУВС, кандидат філософських наук, доцент **Мошенський Олександр Семенович**

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Етика як філософська наука: виникнення, специфіка, значення.	10	2	2			6	Усна відповідь, тест, цільовий виступ, реферат
Тема №2. Основні етичні категорії.	10	2	2			6	
Тема №3. Сутність моралі та моральне виховання.	12	4	4			4	
Тема №4. Етичні норми правоохоронної діяльності.	12	2	2			8	
Тема №5. Поняття професійного обов'язку і службової відповідальності.	12	4	4			4	
Тема №6. Моральна культура поліцейського.	10	2	2			6	
Тема №7. Професійна деформація та її головні причини.	12	2	2			8	
Тема №8. Моральні відносини у службовому колективі.	12	2	2			8	
Всього:	90	20	20			50	

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема №1 Етика як філософська наука: виникнення, специфіка, значення

Семінарське заняття: Етика як філософська наука: виникнення, специфіка, значення

Навчальна мета заняття: розібратись і засвоїти зміст та взаємозв'язок понять «етика», етичні чесноти, «мораль», моральна свідомість, моральний вчинок.

Кількість годин - 2

Навчальні питання:

1. Походження і співвідношення понять «норов», «етика», «мораль», «моральність».

2. Етика як філософська наука: виникнення, специфіка, значення.
3. Предмет і завдання етики як навчальної дисципліни.
4. Рівні існування моралі, її структура та функції.

1. Походження і співвідношення понять «норов», «етика», «мораль», «моральність».

Готуючись до першого питання, слід розібратись у змісті, перш за все, таких понять, як «етичні чесноти» та «етика». Пам'ятаючи про їх грецьке походження, усвідомити, що етичні чесноти – це сукупність реально існуючих душевних якостей людини, а етика – наука, яка їх вивчає, і для якої вони є предметом дослідження. Щодо понять «мораль» та «моральна філософія», то з'ясувавши їх походження, запам'ятати, що вони є латинським аналогом грецьким поняттям «етичні чесноти» та «етика». Отже, те, що грецькою звучить «етичні чесноти», латиною – «моральні якості» або «мораль». Відповідно те, що грецькою зазначено поняттям «етика», латиною – «моральна філософія». В сучасній етико-філософській літературі частіше використовують поняття «етика» та «мораль», які співвідносяться як наука та предмет дослідження.

2. Етика як філософська наука: виникнення, специфіка, значення.

У другому питанні слід звернути увагу на специфіку етичного знання як результату пізнання моральних якостей людини. Перша специфіка полягає у всезагальному, т.т. філософському характері етичного знання. Друга – етичне знання є не стільки знанням про існуюче, скільки про те, що має бути, тобто, про належне. Третя – це аксиологічний характер етичного знання.

Щодо проблеми значення етики, то слід поміркувати над змістом твердження: «Етика необхідна, бо навчає тому, як стати людиною і як залишатися нею у будь-якій ситуації».

3. Предмет і завдання етики як навчальної дисципліни.

В третьому питанні, щоб зрозуміти різницю між етикою як наукою та етикою як навчальною дисципліною, слід звернути увагу на різницю в їх предметах. Так, якщо предметом етики як науки є реально існуючі душевні якості людей, їх взаємозв'язки та прояви, то предметом етики як навчальної дисципліни є етичне знання в його різноманітності та суперечливості. Різниця в

предметах породжує і різницю в значенні.

4. Рівні існування моралі, її структура та функції.

Четверте питання вимагає усвідомлення індивідуального та суспільного рівнів існування моралі.

На першому рівні мораль як елемент внутрішнього духовного світу людини існує у вигляді сукупності уявлень та переконань щодо добра та зла, належного. На другому рівні – це сукупність норм, які встановлюють суспільно необхідну поведінку особи, тобто встановлюють міру, межу вільної реалізації власних переконань щодо добра та зла в стосунках з іншими людьми.

Щодо питання структури моралі, то воно вимагає чіткого виокремлення основних структурних елементів моралі, а саме: моральна свідомість, моральна діяльність, моральні стосунки та усвідомлення змісту і значення кожного з них.

В результаті вивчення теми № 1 «Етика як філософська наука: виникнення, специфіка, значення»: курсант має розуміти зміст наступних *категорій*: норів, етичні чесноти, душевні якості, мораль, етика, моральна філософія, моральна свідомість, моральна діяльність, моральний вчинок.

Теми цільових виступів:

1. З чийм іменем і чому пов'язується виникнення етики як філософської науки.
2. Співвідношення етики як науки і навчальної дисципліни.
3. «Золоте» правило моралі: зміст та значення

Теми рефератів:

1. Співвідношення моралі і звичаю
2. Співвідношення моралі і права
3. Соціальні функції моралі

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 червня 2018 року № 669 «Про затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії «Поліцейський» URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS30304.html

Підручники:

1. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008.- С. 5-28.

2. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К.: ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf>

Допоміжна:

1. Гіда Є. О. Становлення поліцейської деонтології як науки: Електронний ресурс / Є. О. Гіда. – Режим доступу: www.pravoznavec.com.ua/period/article

2. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре””, 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1232 с.

3. Пендюра М. М. Про деякі актуальні аспекти запровадження у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання навчальної дисципліни поліцейська деонтологія// Актуальні проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали круглого столу. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2019. С. 64 – 66.

4. Пендюра М.М. Завдання поліцейської деонтології як міждисциплінарної юридичної науки в системі підготовки висококваліфікованих поліцейських //Юридична освіта: осмислення, виклики та перспективи (пам’яті Юрія Бондаря): зб. матеріалів круг. столу (м. Київ, 26 берез. 2020 р.) / Редкол.: А.М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н.В. Лазнюк. Київ: НАВС, 2020 С. 83 – 87

5. Пугач В. О. Кваліфікація та компетентності в системі підготовки кадрів для Національної поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. С. 30.

6. Щеглов А. В. Полицейская деонтология и ее воплощение в кодексах чести // Материалы международного семинара по проблемам полицейской этики. М.: Щит-М, 2003.

Тема №2 Основні етичні категорії.

Семінарське заняття: Основні етичні категорії.

Навчальна мета заняття: З'ясувати зміст та сенс етичної цінності, а також розібратись та усвідомити природу основних етичних категорій «добро» і «зло» і різноманіття їх проявів.

Кількість годин 2

Навчальні питання:

1. Етичні цінності, їх класифікація.
2. Добро і зло: природа, зміст, взаємна визначеність.
3. Обов'язок, совість, сором.

1. Етичні цінності, їх класифікація.

При розгляді першого питання слід звернути увагу на різницю між цінністю як такою та етичною цінністю зокрема. Саме етична цінність має духовний характер, бо не пов'язана з природною властивістю речей, явищ тощо, а відбиває ціннісне ставлення, в якому проявляється визнання чогось важливим, значущим для людини і через те цінним. Звернути увагу на зміст низьких та високих цінностей і сприйняти вище благо як ідеал, зразок досконалості, максимального втілення добра і належного.

2. Добро і зло: природа, зміст, взаємна визначеність.

Друге питання щодо природи добра і зла досить складне і починати його розгляд слід з усвідомлення сутності зазначених категорій. По-перше, звернути увагу на те що, як добро, так і зло мають місце лише там, де є свідоме вільне виявлення людиною доброї волі з позитивним значенням відносно ідеалу чи, навпаки, з негативним. По-друге, розібратися з напрямками прояву добра і зла: реалізація власної волі по відношенню до інших та по відношенню до самого себе. Поміркувати над змістом відношення між добром і злом як єдності і боротьби. А також поміркувати над питанням: «навіщо боротися зі злом, якщо

добро і зло взаємно обумовлюють одне одного?

3. Обов'язок , совість, сором.

В третьому питанні, при розгляді категорії обов'язок з'ясувати її зв'язок з моральним ідеалом. Обмірковувати обов'язок як внутрішнє моральне повеління та його різницю з правом як системою законів, яких людина також зобов'язана дотримуватись. Поняття совість та сором досить близькі за змістом, бо мають єдине джерело – невиконання морального обов'язку. Але вони все ж таки не тотожні, саме на їх різниці і слід зосередити увагу. Слід також поміркувати над тим від чого залежить міра їх прояву .

В результаті вивчення теми № 2: «Основні етичні категорії» курсант має розуміти зміст наступних *категорій*: етична цінність, добро, зло, етичний ідеал, совість, сором, обов'язок

Теми цільових виступів:

1. «Евтаназія: за і проти».
2. *Етичні аргументи проти смертної кари*

Теми рефератів:

1. Свобода як етична категорія: різноманіття змістів, значення.
2. Моральний та правовий аспекти справедливості.
3. Щастя : різноманіття змістів та їх обґрунтування.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 червня 2018 року № 669 «Про затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії «Поліцейський» URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MUS30304.html

Підручники:

3. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008.- С. 5-28.
4. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К.: ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc>

Допоміжна:

7. Гіда Є. О. Становлення поліцейської деонтології як науки: Електронний ресурс / Є. О. Гіда. – Режим доступу: www.pravoznavec.com.ua/period/article

8. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре””, 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1232 с.

9. Пендюра М. М. Про деякі актуальні аспекти запровадження у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання навчальної дисципліни поліцейська деонтологія// Актуальні проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали круглого столу. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2019. С. 64 – 66.

10. Пендюра М.М. Завдання поліцейської деонтології як міждисциплінарної юридичної науки в системі підготовки висококваліфікованих поліцейських //Юридична освіта: осмислення, виклики та перспективи (пам’яті Юрія Бондаря): зб. матеріалів круг. столу (м. Київ, 26 берез. 2020 р.) / Редкол.: А.М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н.В. Лазнюк. Київ: НАВС, 2020 С. 83 – 87

11. Пугач В. О. Кваліфікація та компетентності в системі підготовки кадрів для Національної поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. С. 30.

12. Щеглов А. В. Полицейская деонтология и ее воплощение в кодексах чести // Материалы международного семинара по проблемам полицейской этики. М.: Щит-М, 2003.

Тема № 3 Сутність моралі та моральне виховання.

Семінарське заняття № 1: Сутність моралі

Навчальна мета заняття: Засвоєння визначення моралі, вимоги щодо морального обов’язку, моральна відповідальність перед суспільством.

Кількість годин - 2.

Навчальні питання:

1. Належна поведінка, моральна вимога.
2. Моральний обов’язок, моральна відповідальність.

Методичні вказівки:

При підготовці до *першого питання* необхідно усвідомити, що професійна етика та комунікації в обліку та аудиті як навчальна дисципліна є насамперед системою знань, пов’язаних з нормативно-етичною стороною професійної діяльності правоохоронців - знань, які є обов’язковими для здобуття відповідного соціально значущого фаху. Характеристика функцій

визначеної дисципліни передбачає обов'язкове висвітлення таких її функцій як аксіологічна, виховна, прикладна, у свою чергу, характеристика її принципів потребує зосередження уваги на принципі гуманності, принципі законності, принципі справедливості тощо.

При опрацюванні *другого питання* необхідно навести визначення зазначених категорій, розкрити їх значення у формуванні світогляду особистості поліцейського. Звертаючись до аналізу категорії обов'язку, необхідно усвідомити, що обов'язок – це перетворення вимог суспільної моралі в особистий імператив конкретної людини і його добровільне виконання. Коли ж мова йде про професійний обов'язок працівника поліції, то він не зводиться до службових зобов'язань. Крім службових зобов'язань, професійний обов'язок акумулює професійну відповідальність, професійну гідність та честь.

Питання цільових виступів:

1. Співвідношення понять «належна...» та «необхідна поведінка».

Теми рефератів:

1. Обов'язок як відображення імперативності моральних цінностей.
2. Совість, честь, гідність, моральний вибір у повсякденному житті і професійній діяльності особи.
3. Загальнолюдське й професійне у моралі правоохоронців.
4. Моральна відповідальність працівника поліції.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 червня 2018 року № 669 «Про затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії «Поліцейський» URL:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS30304.html

Підручники:

3. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008.- С. 5-28.

4. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К.: ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f%20%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf>

Допоміжна:

1. Грищенко Н. В. Деонтологічна складова професійної підготовки працівника поліції //Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб.наук. праць. – Х.: ХНУВС. 2020. – С.22-24.
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре””, 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1232 с.
3. Пендюра М. М. Про деякі актуальні аспекти запровадження у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання навчальної дисципліни поліцейська деонтологія// Актуальні проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали круглого столу. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2019. С. 64 – 66.
4. Пендюра М.М. Завдання поліцейської деонтології як міждисциплінарної юридичної науки в системі підготовки висококваліфікованих поліцейських //Юридична освіта: осмислення, виклики та перспективи: зб. матеріалів круг. столу (м. Київ, 26 берез. 2020 р.) / Редкол.: А.М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н.В. Лазнюк. Київ: НАВС, 2020 С. 83– 87
5. Пугач В. О. Кваліфікація та компетентності в системі підготовки кадрів для Національної поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. С. 30.
6. Щеглов А. В. Полицейская деонтология и ее воплощение в кодексах чести // Материалы международного семинара по проблемам полицейской этики. М.: Щит-М, 2003.

Тема 3. Сутність моралі та моральне виховання

Семінарське заняття № 2.

Навчальна мета заняття: сформувати комплексне уявлення про формування особистості, визначити процес соціалізації та морального виховання.

Кількість годин - 2.

Навчальні питання:

1. Поняття особистість, функції особистості.
2. Процес соціалізації особистості

Методичні вказівки:

Вимоги до належної поведінки поліцейських багато в чому залежать від того, який сенс вкладається у зміст самої поліцейської діяльності. Тому розпочинати підготовку *першого питання* слід із визначень категорій «особистість», та визначити основні функції особистості. Надалі необхідно проаналізувати ознаки особистості. Підготовка відповіді на перше питання потребує обов’язкового вивчення різних теорій само

ідентифікації особистості.

Відповідь на *друге питання* слід почати з визначення поняття соціалізації. Надалі перейти до аналізу найважливіших факторів соціалізації особистості. Виділити основні елементи які відповідають за комунікацію між людьми. Моральні правила і норми в спілкуванні та взаємодії.

Питання цільових виступів:

1. Індивід та особистість.
2. Теорія особистості З. Фрейда.
3. Взаємовідношення у суспільстві.

Теми рефератів

1. Права людини як ціннісна основа професійної діяльності працівників поліції.
2. Чи мають права тварини? Моральна теорія та законодавча практика.
3. Порівняльна характеристика категорій «катування», «нелюдське поводження або покарання», «принижуюче гідність поводження або покарання».
4. Дотримання принципу гендерної рівності в професійній діяльності працівників Національної поліції.
5. Жінки в поліції: проблеми, з якими стикаються, та шляхи їх подолання.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 груд. 1948 р. // Права людини. Основні міжнародно-правові документи: зб. докум. К., 1989.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: прийнятий і відкритий для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 груд. 1966., ратифікований Україною 19 жовт. 1973 р. // Права людини. Основні міжнародно-правові документи : зб. докум. К., 1989.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: прийнято 16 груд. 1966 р. // Права людини. Основні міжнародно-правові документи: зб. докум. К., 1989.
4. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку ООН від 1979 року: затв. резолюцією Ген. Асамблеї ООН від 17.12.1979 № 12/169 // Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство/за заг. ред. О.А. Банчука. Київ: Вид. Москаленко О. М., 2013. 588 с.
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом Президії ВР N 3484-XI від 26.01.87)URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
6. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики»: ухвал. Комітетом міністрів 19.09.2001 на 765-му засіданні заступників міністрів //Центр політико-правових реформ: сайт. URL:

<http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>

7. Декларація про поліцію: резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 8 травня 1979 року № 690 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

9. Борьба с расизмом в полиции: резолюция 1968 (2014) Парламентской Ассамблеи Совета Европы: неофиц. перевод // Совет Европы, Парламентская Ассамблея. URL: https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5BRussian_documents%5D/%5B2014%5D/Jan2014/Res1968_rus.asp

10. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96–ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80>

11. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

12. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон України від 15.03.2018 № 2337- VIII// БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15#Text>

13. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IVVIII// БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

14. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

15. Порядок складання Присяги працівника поліції: затв. наказом МВС України від 09.11.2015 № 1453 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1487-15>

Підручники та навчальні посібники:

1. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008. – С. 13-18.

2. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К. : ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf>

Допоміжна:

1. Гіда Є. О. Деонтологічні засади діяльності поліції та їх закріплення у міжнародно-правових документах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 25. С. 20–23.

2. Гіда Є. О. Деонтологічні принципи як симбіоз принципів права та моралі/Є.О.Гіда//Моральніосновиправа:матеріалиВсеукр.наук.-теорет. конф. (16 грудня 2010 р.). Івано-Франківськ; Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. С. 149 –152.
3. Гіда Є.О. Деонтологічні основи правоохоронної діяльності поліції України / Є. О. Гіда. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – 120 с.
4. Копча В. Поняття поліції (поліцейських функцій) у стандартах Ради Європи та ОБСЄ //Публічне право № 2 (26). 2017. – С. 211-218.
5. Маськовіта М. М. Деонтологічні кодекси як морально-правова основа підвищення ефективності реалізації присяги. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 837.- с. 287–291.
6. НаливайкоЛ.Р.,СтепаненкоК.В.Міжнародно-правовістанданти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184с.
7. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія / О. Ф. Кобзар. – Харків ; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.
8. Проневич О. С. Імплементация європейських деонтологічних стандартів професійної діяльності поліцейських у вітчизняне законодавство: до постановки проблеми //Вісник ХНУВС. 2016. № 4 (75). – С. 102-110.
9. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / Заг.редакцієюО.А.Банчука.К.:МоскаленкоО.М.,2013.588с.
10. Трофименко В. А. Нормативні акти етичної поведінки поліцейських як необхідна частина законодавчого забезпечення їхньої співпраці із суспільством //Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого №4 (35).2017. –С. 175-185.

Тема № 4: Етичні норми правоохоронної діяльності.

Семінарське заняття: Основні складові позитивного іміджу поліцейського.

Навчальна мета заняття: З'ясувати етичні складові іміджу працівника поліції, допомогти здобувачам вищої освіти у формуванні власного позитивного іміджу.

Кількість годин - 2.

Навчальні питання:

1. Поняття «імідж». Основні складові позитивного іміджу працівника поліції.
2. Професійний обов'язок, дисципліна і законність – основа позитивного іміджу правоохоронця.
3. Основні морально-вольові якості поліцейського.

Методичні вказівки:

Під час підготовки до *першого* навчального питання важливо з'ясувати зміст понять «особистість», «імідж», «престиж», «авторитет» та визначити основні складові позитивного іміджу працівника поліції, які розкривають природу цього явища і впливають на успішність професійної діяльності загалом.

Готуючись до другого питання слід з'ясувати сутність понять «обов'язок», «дисципліна» і «законність». Необхідно усвідомити, що поліція є складовою частиною державних органів, тому службова дисципліна в них ґрунтується на тих же моральних і правових засадах, що і загальнодержавна дисципліна. Водночас, з огляду на особливий характер завдань, які розв'язують працівники поліції, на їх покладається ряд специфічних обов'язків, що зафіксовані в законах України, Присязі, положеннях відомчо-нормативних актах і знаходять висвітлення в змісті службової дисципліни. Отож, слід обов'язково опрацювати Закон України «Про Національну поліцію» (Розділ I та II), Дисциплінарний статут Національної поліції України (затверджено Законом України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII) та Правила етичної поведінки поліцейських (затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179).

При вивченні *третього питання* слід мати на увазі, що моральні якості працівника поліції формувалися в процесі історичного розвитку органів поліції. На кожному етапі розвитку суспільства і держави вони видозмінювалися, вдосконалювалися й набували нових властивостей. Проте, вже з перших днів створення і діяльності органів поліції до особового складу завжди пред'являлися високі моральні вимоги. Які? Охарактеризувати їх.

Питання цільових виступів:

1. Особистість поліцейського в умовах трансформаційних процесів правоохоронної галузі.

2. Професійна честь та гідність працівника Національної поліції.

Теми рефератів

1. Моральна культура – визначальна риса працівника поліції.

2. Права людини як ціннісна основа професійної діяльності працівників поліції.

3. Чи мають права тварини? Моральна теорія та законодавча практика.

4. Толерантність та недискримінація в професійній діяльності поліцейського.

5. Моральні якості працівника поліції.

6. Імідж та престиж професії правоохоронця.

7. Порівняльна характеристика категорій «катування», «нелюдське поводження або покарання», «принижуюче гідність поводження або покарання».

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України.

URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон України від 15.03.2018 № 2337- VIII// БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15#Text>

3. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС

Підручники:

1. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К. : ФОП Маслаков, 2020. – 276с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf>

2. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Стильна типографія, 2017. – С. 395-421.

Додаткова:

1. Грищенко Н. В. Гідність як головний принцип індивідуального морального самовизначення працівника поліції //Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Тези доп. Всеукраїнської наук.–практ. конф. – Харків, 2020. – С.238-241.

2. Литвин В. В. Имидж патрульного полицейского как оценочный элемент деятельности Национальной полиции Украины. *European Reforms Bulletin* (Luxembourg). 2018. № 9/3. Р.38–46.

3. Орлова О.О. Гендерні аспекти у формуванні іміджу поліцейського в Україні// Науковий вісник ДДУВС. – 2017. – № 2. – С. 45-51

4. Швець Д.В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні: монографія. Харків: Майдан, 2018. 518 с.

Тема № 5: Поняття професійного обов'язку і службової відповідальності.

Семінарське заняття №1:Професійне спілкування – запорука позитивного іміджу працівника поліції.

Навчальна мета заняття: опанування здобувачами вищої освіти навичок усвідомленого використання комунікативних технологій, розпізнавання й упередження маніпуляцій у професійному спілкуванні, використання вербальних і невербальних засобів комунікації у службовій діяльності.

Кількість годин - 2.

Навчальні питання:

1. Професійне спілкування поліцейських: особливості, види, стилі.
2. Техніки та структура професійного спілкування поліцейських.
3. Невербальні засоби комунікації поліцейських.

Методичні вказівки:

Під час підготовки до *першого* навчального питання важливо з'ясувати сутність ключових понять, а саме «спілкування» та «ділове спілкування». Слід звернути увагу на різні стилі спілкування, які досить часто

зустрічаються у професійному спілкуванні поліцейських, навчитись їх виокремлювати.

Готуючись до *другого* питання необхідно звернути особливу увагу на те, що техніка спілкування у професійній діяльності поліцейського передбачає низку важливих компонентів, яких необхідно дотримуватися. У зв'язку з цим рекомендується навести відповідні приклади, які б демонстрували їх практичну значущість. При підготовці до даного питання рекомендується використати посібник: «Пам'ятка працівника Національної поліції України: Інформаційно-довідкові матеріали з питань професійного спілкування поліцейських / [уклад.: Клименко І. В., Швець Д. В., Євдокімова О. О., Посохова Я. С.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017.-52с.

Під час розгляду *третього* питання слід усвідомити, що головними структурами спілкування є вербальне спілкування (процес передавання інформації за допомогою мови) та невербальне спілкування (процес передавання інформації з використанням різних немовних знакових систем). Слід звернути увагу на основні невербальні засоби комунікації, охарактеризувати їх, розкрити їх роль у професійному спілкуванні поліцейських.

Питання цільових виступів:

1. Моральні вимоги до позиціонування поліцейського в Інтернеті.
2. Лихослів'я. Адміністративна відповідальність за вживання ненормативної лексики.

Теми рефератів:

1. Символи у невербальній комунікації.
2. Переговорні процеси у діяльності Національної поліції.
3. Комунікативна деонтика працівника Національної поліції.
4. Можливості використання знань з фізіогноміки, кінесики, такесики, проксемики при здійсненні спілкування поліцейських з громадянами.
5. Гендерні аспекти професійної комунікації поліцейських.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

Підручники:

1. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К. : ФОП Маслаков, 2020. – 276с. Електронний ресурс. URL:http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f_%d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d

2. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Стильна типографія, 2017. – С. 390-395.

Додаткова:

1. Брона О.А. Нова форма комунікативної технології – інтернет-комунікація [Електронний ресурс] /О.А.Брона // Мова і культура. - 2012. - Вип.15, с.223-229. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/jpdf/Mik_2012_15_2_41.pdf

2. Михайлова О. Г. Відтворення міжнародного досвіду комунікативних стратегій контактів правоохоронців з пересічними громадянами в інформаційних мережах [Електронний ресурс] / О. Г. Михайлова, Т. М. Спільник // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. - 2011. - № 1-2. - С. 71-74. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sitsbo_2011_1-2_16.pdf

3. Павлов Я. В. Комунікативні моделі запобігання та усунення міжкультурних конфліктів в діяльності сил охорони правопорядку [Електронний ресурс] / Я. В. Павлов // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. - 2011. - № 1-2. - С. 79-82. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sitsbo_2011_1-2_18.pdf

4. Пам'ятка працівника Національної поліції України: Інформаційно-довідкові матеріали з питань професійного спілкування поліцейських / [уклад.: Клименко І. В., Швець Д. В., Євдокімова О. О., Посохова Я. С.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. – 52 с.

5. Хомуленко Б. В. Мімічна невербальна комунікація: система кодування лицьових рухів [Електронний ресурс] / Б. В. Хомуленко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. - 2011. - Вип. 39. - С. 191-196. - Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/jpdf/VKhnpu_psykhol_2011_39_20.pdf

6. Шумський О.Л. Професійна комунікація правоохоронців у контексті міжкультурної взаємодії [Електронний ресурс] / О.Л.Шумський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2013. - Вип.2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_2_18.pdf

Тема № 5: Поняття професійного обов'язку і службової відповідальності.

Семінарське заняття № 2: Етичні вимоги до професійної комунікації поліцейських.

Навчальна мета заняття: опанування здобувачами вищої освіти основних етичних вимог, які висуваються до професійного спілкування поліцейських з різними категоріями осіб та з представниками ЗМІ; формування комунікативної стратегії і тактики особистої поведінки правоохоронця.

Кількість годин – 2.

Навчальні питання:

1. Законодавча регламентація процесів професійного спілкування .
2. Професійне спілкування поліцейських із різними категоріями осіб та ЗМІ:
  - a. Особливості спілкування з дітьми та підлітками;
  - b. Специфіка здійснення комунікації із особами при змінених станах свідомості;
  - c. Крос-культурна комунікація з іноземцями;
  - d. Спілкування з представниками засобів масової інформації.

Методичні вказівки:

Під час підготовки до *першого* навчального питання важливо запам'ятати, що професійне спілкування поліцейських урегульоване низкою нормативно-правових актів, серед яких: Кодекс ООН щодо поведінки посадових осіб правоохоронних органів від 17 грудня 1979 р., Декларація про поліцію Ради Європи від 8 травня 1979 р. № 690, Європейський кодекс поліцейської етики (2001 р.), Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VII, наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179 «Правила етичної поведінки поліцейських», Дисциплінарний статут Національної поліції України, Присяга працівника Національної поліції України, тощо. Основні положення цих документів, що регламентують комунікативні аспекти професійної діяльності поліцейських, необхідно виписати і запам'ятати.

Готуючись до *другого* питання необхідно звернути увагу на особливості професійного спілкування поліцейських із різними категоріями осіб та ЗМІ, приділивши особливу увагу спілкуванню з дітьми та підлітками, потерпілими, іноземцями, тощо. При підготовці до цього питання рекомендується використати «Довідник поліцейського», підготовлений Чернявським С. С. та Левченко К. Б. [Електронний ресурс]: URL: <https://mybook.ru/author/sergij-chernyavskij/dovidnik-policejskogo/read/>

Питання цільових виступів:

1. Спілкування поліцейських з особами, які зазнали домашнього насильства.
2. Спілкування поліцейських з людьми похилого віку.

Теми рефератів:

1. Національна поліція і ЗМІ: особливості діалогу.
2. Засоби розпізнавання брехні при здійсненні професійної комунікації працівника поліції.
3. Виклики інформаційного суспільства щодо професійної комунікації в органах Національної поліції України.
4. Комунікативна поведінка працівника поліції в аспекті дотримання прав людини.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

Підручники:

1. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядку [Текст]: навч. посібник /С.Т.Полтарак та ін. ; за заг. ред. С.Т.Полторака; Акад. внутр. військ МВС України. - Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. - 113 с.

2. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К. : ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f_%d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf

3. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін.; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Стильна типографія, 2017. – С. 392-395.

4. Юридична психологія: підручник / за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. - С. 118-127.

Додаткова:

1. Литвин В. В. Професійне спілкування патрульних поліцейських із різними категоріями громадян. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. №1. С. 84–92.

2. Федорова Н. В. Особливості спілкування поліцейського з учасниками масових акцій у конфліктних ситуаціях. Психологічні конструкти позиціонування поліції серед населення : матеріали круглого столу від 24 листопада 2016 р. Львів : ЛД УВС, 2016. С. 239-243.

3. Чернявський С. С., Левченко К. Б. Довідник поліцейського. Електронний ресурс. URL: <https://mybook.ru/author/sergij-chernyavskij/dovidnik-policejskogo/read/>

4. Шумський О.Л. Професійна комунікація правоохоронців у контексті міжкультурної взаємодії [Електронний ресурс] / О.Л.Шумський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2013. - Вип.2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_2_18.pdf

5. Юрчук О. Ф. Шляхи формування комунікативного іміджу поліцейського: дидактичний аспект / О. Ф. Юрчук // Україна 2030: виклики та перспективи: матеріали доповідей міждисциплінарного семінару (Доломітові Альпи, Кастелло-ді-Ф'ємме, 2017). — Кастелло-ді-Ф'ємме — Львів, 2017. — С. 107-111.

Тема № 4: Моральна культура поліцейського.

Семінарське заняття № 1.

Навчальна мета заняття: засвоєння та поглиблення у здобувачів вищої освіти системних знань службового етикету і їх реалізації в службовій діяльності для досягнення успішної взаємодії з колегами, керівництвом та громадянами. Формування практичних навичок і вміння грамотного ділового спілкування, володіння нормами службового етикету для створення позитивного іміджу працівника поліції.

Кількість годин - 2.

Навчальні питання:

1. Специфіка та норми службового етикету працівника поліції.
2. Етикетні формули дистанційного спілкування. Мережевий етикет.
3. Зовнішній вигляд поліцейського. Однострій.

Методичні вказівки:

При підготовці до *першого питання* необхідно, перш за все, визначити поняття «етикет» та з'ясувати його зв'язок з поняттям «етика». Вивчаючи специфіку службового етикету працівника поліції, слід звернути увагу на такі його особливості, як субординація, дотримання норм законодавства, виконання вимог присяги, дисциплінарного статуту, правил етичної поведінки і наказів начальників; дотримання правил носіння встановленої форми одягу і віддання військової честі; У службовому етикеті, на відміну від світського, де пріоритет завжди належить жінці, старшому за віком або за соціальним статусом, відношення між чоловіком і жінкою вибудовуються на принципах гендерної рівності і взаємної поваги.

Вивчаючи *друге питання*, слід звернути увагу на особливості дистанційного ділового спілкування та основні вимоги до написання ділових документів, ведення телефонної розмови, культури ділового листування та ділової Інтернет-комунікації. Особливу увагу приділити етикетним формулам позиціонування поліцейського в Інтернеті.

Вивчення *третього питання* вимагає звернення до законодавчої бази, отож необхідно опрацювати Постанову Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 823. «Про однострій поліцейських» та Наказ МВС України від 19.08.2017 № 718 «Правила носіння однострою поліцейських».

Питання цільових виступів:

1. Ввічливість, тактовність, почуття міри як основа етикету.
2. Сувеніри та подарунки в діловій сфері.

Теми рефератів:

1. Етнічні особливості ділового етикету.
2. Застільний етикет.
3. Нормативно-правові та моральні основи службового етикету працівника поліції.
4. Принцип гендерної рівності у службовому етикеті.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Про однострій поліцейських: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-%D0%BF#Text>
3. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>
4. Правила носіння однострою поліцейських: затв. наказом МВС України від 19.08.2017 № 718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#Text>

Підручники:

1. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К.: ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf>
2. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. / [Л. В. Радовецька, С. П. Лясковська, О. О. Тихомиров та ін.]. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. – С.166-169.

Додаткова:

1. Деонтологічні засади службової діяльності: Службовий етикет правоохоронця (поліцейського) [Текст]: Пам'ятка/ Петрова Г.М. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 104 с.
2. Етикет і професійна етика поліцейського / В. М. Бесчастний, Т. В. Кононенко, Т. М. Сабельникова ; М-во внутр. справ України, Донец. юрид. ін-т. — Київ : ВД Дакор, 2019. — 216 с.
3. Ковальчук Г. Культура спілкування в Інтернеті // Бібліотечна планета : науково-виробничий журнал. – К. : Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, 2013. – № 3. – С. 24–27.
4. Машир Н. П. Сучасний етикет та секрети гостинності : навч. посібник. – К.: Кондор, 2010. – 213 с
5. Філософія освіти і педагогіка : цінності культури. Комунікативний етикет: Україна, Велика Британія, Німеччина, Франція, Іспанія : навч. посібник / ред. С. О. Черепанова. – Львів , 2007. – 392 с.

Тема № 5: Професійна деформація та її головні причини.
Семінарське заняття № 1: Поняття, причини та форми професійної деформації поліцейського.

Навчальна мета заняття: формування компетентності щодо сутності професійної деформації поліцейського, її причин та основних форм прояву; розвиток у здобувачів вищої освіти морально-психологічної стійкості та ділової спрямованості.

Кількість годин – 2.

Навчальні питання:

1. Поняття професійної деформації. Причини й умови професійної деформації поліцейського.
2. Форми деформації моральної свідомості поліцейського.
3. Форми деформації правосвідомості.

Методичні вказівки:

Розкриваючи *перше питання*, слід звернути увагу на поняття “деформація”, за допомогою якого позначають негативні процеси у професійній свідомості фахівців різних спеціальностей, в т.ч. і поліцейських. Надалі слід проаналізувати фактори, що обумовлюють деформаційні процеси, виокремивши фактори, зумовлені специфікою діяльності органів правопорядку, особистісні фактори та фактори соціально – психологічного характеру.

Висвітлюючи *друге питання*, необхідно усвідомити, що професійна деформація – це, насамперед, деформація морально - психологічна. Деформація моральної свідомості представляє собою відбиток тих викривлень, що проявилися в професійній діяльності й у різноманітних відносинах, що виникають на її основі. Тому необхідно виокремити і проаналізувати найбільш поширені форми деформації моральної свідомості правоохоронців, звернувши увагу і на симптоми професійного вигорання.

Третє питання логічно пов’язане з попереднім. Слід запам’ятати, що деформація моральної свідомості може призвести до свідомого або несвідомого зловживання службовим становищем, порушення законності. Через різні причини (психологічні, культурні, соціальні, політичні, економічні тощо) під час професійної діяльності у деяких поліцейських відбувається втрата їх первісних правових поглядів, почуттів, переконань, виникають нові псевдоправові і неправові уявлення, що негативно впливають на їх професійну поведінку. Інакше кажучи, у поліцейських виникає деформація *професійної правосвідомості*. Яких форм вона може набувати? Слід виокремити і проаналізувати основні її форми.

Питання цільових виступів:

1. Втома, депресія і стрес як об’єктивні чинники професійної деформації.
2. Сутність та зовнішні прояви професійного вигорання поліцейських.

Теми рефератів

1. Гендерні особливості професійної деформації працівників поліції.
2. Ймовірність професійної деформації працівників поліції залежно від тривалості виконання діяльності (професійного стажу).
3. Класифікація заходів щодо запобігання корупції в діяльності поліції.
4. Правовий нігілізм як антипод правової культури та шляхи його подолання.
5. Сфери прояву професійної деформації працівників поліції.

Література:

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. //Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
3. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

Підручники:

3. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008. – С. 180-187.
4. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К. : ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc %20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8 %d1%87.pdf>

Додаткова:

1. Кісіль З. Р., Кісіль Р.-В. В., Кісіль М. А. Теоретико-психологічні засади дослідження професійної деформації працівників Національної поліції України //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2018. - №2. - С. 229-244.
2. Кісіль Р.-В. В. Професійна деформація та морально-психологічна реаксіологізація службової особи як форми мікросоціальних наслідків корупції: деонтологічний аналіз //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2013. - №1. - С. 153-163.
3. Клименко І. В. Гендерні особливості професійної деформації працівників органів внутрішніх справ// Вісник Національного університету оборони України. 2012. № 4 (29) – С.154-157.

4. Марусяк Т.С. Деформації правосвідомості: типологія та межі норми /Т.С. Марусяк// Вісник НТУ «КПІ». – 2013. – Вип. 4 (20). – С. 62 – 67.

5. Медведєв В.С. Професійна деформація працівників поліції (причини) //Міжнародна поліцейська енциклопедія. Том УІІІ. Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби, міжнародне співробітництво. – К. – Атіка, 2014. – С. 790-791.

3. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96–ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Борьба с расизмом в полиции: резолюция 1968 (2014) ПарламентскойАссамблеиСоветаЕвропы: неофиц. перевод // СоветЕвропы, ПарламентскаяАссамблея. URL: https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5BRussian_documents%5D/%5B2014%5D/Jan2014/Res1968_rus.asp

3. Декларація про поліцію: резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 8 травня 1979 року № 690 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803

4. Дисциплінарний статут Національної поліції України: затв. Законом України від 15 березня 2018 року // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 29. Ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>

5. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: прийнято в Римі 4 листоп. 1950 р. // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій / Українсько-американське бюро захисту прав людини. Амстердам-Київ, 1996.

6. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 груд. 1948 р. // Права людини. Основні міжнародно-правові документи: зб. докum. К., 1989.

7. Керівництво ОБСЄ із демократичних основ поліцейської діяльності», під редакцією Старшого поліцейського радника Генерального

секретаря ОБСЄ. Вена, 2008. 82 с.

8. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку ООН від 1979 року: затв. резолюцією Ген. Асамблеї ООН від 17.12.1979 № 12/169 // Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство/за заг. ред. О. А. Банчука. Київ: Вид. Москаленко О. М., 2013. 588 с.

9. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: прийнятий і відкритий для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 груд. 1966., ратифікований Україною 19 жовт. 1973 р. // Права людини. Основні міжнародно-правові документи : зб. док. К., 1989.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: прийнято 16 груд. 1966 р. // Права людини. Основні міжнародно-правові документи : зб. док. К., 1989.

11. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 червня 2018 року № 669 «Про затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії «Поліцейський» URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS30304.html

12. Порядок складання Присяги працівника поліції: затв. наказом МВС України від 09.11.2015 № 1453 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1487-15>

13. Правила етичної поведінки поліцейських: затв. наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

14. Правила носіння однострою поліцейських: затв. наказом МВС України від 19.08.2017 № 718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#Text>

15. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IVVIII// БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

16. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

17. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

18. Про однострій поліцейських: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-%D0%BF#Text>

19. Рекомендація Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики»: ухвал. Комітетом міністрів 19.09.2001 на 765-му засіданні заступників міністрів // Центр політико-правових реформ: сайт. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>

Підручники та посібники:

20. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. – Х.: Вид-во НУВС, 2008. – 336 с.

21. Кацавець Р. Юридична деонтологія. Навчальний посібник. Алерта. 2016. 126 с.

22. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядку [Текст]: навч. посібник /С.Т.Полтарак та ін. ; за заг. ред. С.Т.Полторака; Акад. внутр. військ МВС України. - Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. - 113 с.

23. Молдован А.В, Добкіна К.Р., Ключева Є.М. Юридична деонтологія. Навчальний посібник. К.: Алерта, 2016. 224 с.

24. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. - К.: ФОП Маслаков, 2020. – 276 с. Електронний ресурс. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b5%d0%b9%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0%20%d0%b4%d0%b5%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f %d0%9f%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d1%8e%d1%80%d0%b0%20%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%20%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%b2%d0%b8%d1%87.pdf>

25. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін.; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Стильна типографія, 2017. –580 с.

26. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. /[Л. В. Радовецька, С. П. Ляковська, О. О. Тихомиров та ін.]. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. – 296 с.

27. Юридична психологія: підручник / за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. – 684 с.

Допоміжна:

28. Брона О.А. Нова форма комунікативної технології – інтернет-комунікація [Електронний ресурс] /О.А.Брона // Мова і культура. - 2012. - Вип.15, с.223-229. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Mik_2012_15_2_41.pdf

29. Гіда Є. О. Деонтологічні засади діяльності поліції та їх закріплення у міжнародно-правових документах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 25. С. 20–23.

30. Гіда Є. О. Деонтологічні принципи як симбіоз принципів права та моралі/Є.О.Гіда//Моральніосновиправа:матеріалиВсеукр.наук.-теорет. конф. (16 грудня 2010 р.). Івано-Франківськ; Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. С. 149 –152.

31. Гіда Є. О. Становлення поліцейської деонтології як науки: Електронний ресурс / Є. О. Гіда. – Режим доступу: www.pravoznavec.com.ua/period/article

32. Гіда Є.О. Деонтологічні основи правоохоронної діяльності поліції України / Є. О. Гіда. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – 120 с.

33. Гончарук В. В. Відповідальність поліцейського в сучасних реаліях: трудо-правове есе// Сфера дії трудового права та права соціального

забезпечення: матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф.(м. Харків, 28 жовтня 2016 р.).–Харків: ХНУВС, 2016.–С. 145-147.

34. Грищенко Н. В. Гідність як головний принцип індивідуального морального самовизначення працівника поліції //Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Тези доп. Всеукраїнської наук. –практ. конф. – Харків, 2020. – С.238-241.

35. Грищенко Н. В. Деонтологічна складова професійної підготовки працівника поліції //Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб.наук. праць. – Х.: ХНУВС. 2020. – С.22-24.

36. Деонтологічні засади службової діяльності: Службовий етикет правоохоронця (поліцейського) [Текст]: Пам'ятка/ Петрова Г.М. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 104 с.

37. Етикет і професійна етика поліцейського / В. М. Бесчастний, Т. В. Кононенко, Т. М. Сабельникова ; М-во внутр. справ України, Донец. юрид. ін-т. — Київ : ВД Дакор, 2019. — 216 с.

38. Ковальчук Г. Культура спілкування в Інтернеті // Бібліотечна планета : науково-виробничий журнал. – К. : Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, 2013. – № 3. – С. 24–27.

39. Копча В. Поняття поліції (поліцейських функцій) у стандартах Ради Європи та ОБСЄ //Публічне право № 2 (26). 2017. – С. 211-218.

40. Литвин В. В. Имидж патрульного полицейского как оценочный элемент деятельности Национальной полиции Украины. *EuropeanReformsBulletin*(Luxembourg). 2018. № 9/3. Р.38–46.

41. Литвин В. В. Професійне спілкування патрульних поліцейських із різними категоріями громадян. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. №1. С. 84–92.

42. Маськовіта М. М. Деонтологічні кодекси як морально-правова основа підвищення ефективності реалізації присяги. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 837.-С. 287–291.

43. Машир Н. П. Сучасний етикет та секрети гостинності : навч. посібник. – К.: Кондор, 2010. – 213 с

44. Медведенко Н.В. Поняття та принципи дисциплінарного провадження в підрозділах Національної поліції України// Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 1. - С. 63-67.

45. Медведенко Н.В. Сутність заходів дисциплінарного впливу та їх роль у діяльності органів Національної поліції України. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2018р. №1. - С. 85-93.

46. Медведєв В.С. Професійна деформація працівників органів внутрішніх справ (профілактика та корекція) /Міжнародна поліцейська енциклопедія. Том УІІІ. Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби, міжнародне співробітництво. – К. – Атіка, 2014. – С. 788-790.

47. Михайлова О. Г. Відтворення міжнародного досвіду комунікативних стратегій контактів правоохоронців з пересічними громадянами в інформаційних мережах [Електронний ресурс] / О. Г. Михайлова, Т. М. Спільник // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. - 2011.-№ 1-2. - С. 71-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sitsbo_2011_1-2_16.pdf

48. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре””, 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1232 с.

49. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184с.

50. Орлова О.О. Гендерні аспекти у формуванні іміджу поліцейського в Україні// Науковий вісник ДДУВС. – 2017. – № 2. – С. 45-51

51. Павлов Я. В. Комунікативні моделі запобігання та усунення міжкультурних конфліктів в діяльності сил охорони правопорядку [Електронний ресурс] / Я. В. Павлов // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. - 2011. - № 1-2. - С. 79-82. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sitsbo_2011_1-2_18.pdf

52. Пам’ятка працівника Національної поліції України: Інформаційно-довідкові матеріали з питань професійного спілкування поліцейських / [уклад.: Клименко І. В., Швець Д. В., Євдокімова О. О., Посохова Я. С.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. – 52 с.

53. Пендюра М. М. Про деякі актуальні аспекти запровадження у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання навчальної дисципліни поліцейська деонтологія// Актуальні проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали круглого столу. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2019. С. 64 – 66.

54. Пендюра М.М. Завдання поліцейської деонтології як міждисциплінарної юридичної науки в системі підготовки висококваліфікованих поліцейських //Юридична освіта: осмислення, виклики та перспективи: зб. матеріалів круг. столу (м. Київ, 26 берез. 2020 р.) / Редкол.: А.М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н.В. Лазнюк. Київ: НАВС, 2020 С. 83– 87

55. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія / О. Ф. Кобзар. – Харків ; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.

56. Проневич О. С. Імплементация европейских деонтологических стандартов профессиональной деятельности полицейских у вѣтчизняне законодавство: до постановки проблеми //Вісник ХНУВС. 2016. № 4 (75). – С. 102-110.

57. Профілактика професійної деформації працівників органів внутрішніх справ: навч.-метод посіб. /Криволапчук В.О., Кушнарѡв С.В., Словінський В.Р. Медведєв В.С./ за заг. ред. М.Г. Вербенського. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2014. – 68 с.

58. Пугач В. О. Кваліфікація та компетентності в системі підготовки кадрів для Національної поліції. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2018. с. 30.

59. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / Заг. редакцією О. А. Банчука. К.: Москаленко О. М., 2013. 588 с.

60. Трофименко В. А. Нормативні акти етичної поведінки поліцейських як необхідна частина законодавчого забезпечення їхньої співпраці із суспільством // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого №4 (35). 2017. – С. 175-185.

61. Федорова Н. В. Особливості спілкування поліцейського з учасниками масових акцій у конфліктних ситуаціях. Психологічні конструкти позиціонування поліції серед населення : матеріали круглого столу від 24 листопада 2016 р. Львів : ЛД УВС, 2016. С. 239-243.

62. Хомуленко Б. В. Мімічна невербальна комунікація: система кодування лицьових рухів [Електронний ресурс] / Б. В. Хомуленко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. - 2011. - Вип. 39. - С. 191-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/VKhnpu_psykhol_2011_39_20.pdf

63. Чернявський С. С., Левченко К. Б. Довідник поліцейського. Електронний ресурс. URL: <https://mybook.ru/author/sergij-chernyavskij/dovidnik-policejskogo/read/>

64. Швець Д. В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні: монографія. Харків: Майдан, 2018. 518 с.

65. Шумський О. Л. Професійна комунікація правоохоронців у контексті міжкультурної взаємодії [Електронний ресурс] / О. Л. Шумський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2013. - Вип. 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_2_18.pdf

66. Щеглов А. В. Полицейская деонтология и ее воплощение в кодексах чести // Материалы международного семинара по проблемам полицейской этики. М.: Щит-М, 2003.

67. Юрчук О. Ф. Шляхи формування комунікативного іміджу поліцейського: дидактичний аспект / О. Ф. Юрчук // Україна 2030: виклики та перспективи: матеріали доповідей міждисциплінарного семінару (Доломитові Альпи, Кастелло-ді-Ф'ємме, 2017). — Кастелло-ді-Ф'ємме — Львів, 2017. — С. 107-111.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

68. Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <http://lib.univd.edu.ua/>

69. Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://library.nlu.edu.ua/>

70. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

71. Основи спілкування з поліцією: Онлайн-курс

URL:<http://edu.umdpl.info/>

72. Офіційний сайт Європейського поліцейського офісу (Європолу)

URL:<https://www.europol.europa.eu>.

73. Сайт Міністерства внутрішніх справ України.

URL:<http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>.